

The Thai Journal of Veterinary Medicine

Volume 18
Issue 1 March, 1988

Article 2

3-1-1988

การสำรวจหาปรสิตนอกร่างกายในกระต่ายเลี้ยง

สมภพ นวีภาพ

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/tjvm>

Part of the [Veterinary Medicine Commons](#)

Recommended Citation

นวีภาพ, สมภพ (1988) "การสำรวจหาปรสิตนอกร่างกายในกระต่ายเลี้ยง," *The Thai Journal of Veterinary Medicine*: Vol. 18: Iss. 1, Article 2.

DOI: <https://doi.org/10.56808/2985-1130.1485>

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/tjvm/vol18/iss1/2>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in The Thai Journal of Veterinary Medicine by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

การสำรวจหาปรสิตนอกร่างกายในกระต่ายเลี้ยง

สมภพ นวีภาพ วท.บ. (เกียรตินิยม)*

สพ.บ. (เกียรตินิยม)

บทย่อ

กระต่ายเลี้ยงจำนวน 60 ตัว จากตลาดและผู้เลี้ยงในเขตกรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง ทั้งหมดเป็นกระต่ายเลี้ยงขึ้นกรงพันธุ์ผสม สามารถตรวจพบปรสิตนอกร่างกายจำนวน 4 ชนิด ได้แก่ *Psoroptes cuniculi* พบถึง 71.67% (43 ตัว) *Sarcoptes scabiei* พบร่วมกับ *Cheyletiella parasitovorax* พบ 1.67% (1 ตัว) และ *Ctenocephalides felis* พบ 46.67% (28 ตัว) สำหรับ *C. parasitovorax* นับเป็นรายงานแรกในประเทศไทยที่ตรวจพบในกระต่าย

บทนำ

กระต่ายเป็นสัตว์เลี้ยงชนิดหนึ่งที่มีการเลี้ยงกันมาก ทั้งเพื่อใช้เป็นสัตว์ทดลอง เป็นอาหารหรือเป็นสัตว์เลี้ยงดูเล่น ในประเทศไทยรายงานทางวิชาการและข้อมูลทางชีววิทยาในกระต่ายมีอยู่น้อยมาก การสำรวจครั้งนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาหาข้อมูลและคำพื้นฐานทางชีววิทยา สำหรับเป็นแนวทางแก่ผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับกระต่ายต่อไป ในต่างประเทศ Flynn (1973) และ Kraus (1974) ได้รายงานถึงปรสิตนอก

ร่างกายที่ตรวจพบในกระต่ายเลี้ยง ได้แก่ ตัวไรหรือไร (mite) เช่น *Psoroptes cuniculi*, *Noteodres cati*, *Sarcoptes scabiei*, *Cheyletiella parasitovorax*, *Listrophorus gibbus*, *Linguatula serrata* เป็นต้น ตัวหมัด (flea) พบทั้งในกระต่ายเลี้ยงและกระต่ายป่ามีมากมายหลายชนิด แต่ที่พบได้บ่อยในกระต่ายเลี้ยง เช่น *Cediosylla simplex*, *Echidnophaga myremecobii*, *Spilopsyllus cuniculi* เป็นต้น เห็บ (tick) ส่วนใหญ่พบ

* ภาควิชาสัตววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ในกระต่ายป่า สำหรับกระต่ายเลี้ยงมีพบได้บ้างเช่น *Dermacentor variabilis*, *Ixodes dentatus*, *Otobius megnini* เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีพวกตัวเหา (louse) แมลงวันต่าง ๆ (fly) และยุงปรสิตเหล่านี้มีทั้งที่เป็นปรสิตของกระต่ายเองและที่เป็นปรสิตของสัตว์ชนิดอื่น ส่วนใหญ่เป็นปรสิตที่ดูดเลือดเป็นอาหารหรืออย่างน้อยก็ทำความรำคาญให้แก่สัตว์ ทำให้สุขภาพสัตว์ไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ถ้ามีมากทำให้ร่างกายอ่อนแอและติดโรคต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น ดังนั้นถ้าได้ทราบว่าปรสิตนอกร่างกายในกระต่ายเลี้ยงบ้านเรามีชนิดใดอยู่บ้าง ก็จะเป็นแนวทางเพื่อควบคุมและรักษาต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการ

กระต่ายที่ใช้เป็นกระต่ายเลี้ยงขึ้นกรงพันธุ์ผสมจากแหล่งต่าง ๆ ในเขตกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียงจำนวน 60 ตัว น้ำหนักระหว่าง 1.5-3.5 กิโลกรัม อายุ 3 เดือนขึ้นไป แบ่งเป็นเพศผู้และเพศเมียอย่างละ 30 ตัว นำมาตรวจหาปรสิตนอกร่างกายบริเวณผิวหนัง ขน ช่องหู ฯลฯ โดยที่ปรสิตเหล่านี้อาจเห็นได้อยู่บนขนและผิวหนัง หรือเห็นเป็นวิธีการที่ผิวหนังและในส่วนต่าง ๆ ของร่างกายโดยเฉพาะในช่องหู เมื่อพบปรสิตทำการเก็บตัวอย่างแยกใส่ในขวดเก็บตัวอย่างที่มีน้ำยา 70% ethanol หรือ 10% formalin นำไปแยกชนิดของปรสิตนั้นต่อไป สำหรับตัวอย่างที่ได้จากวิธีการที่ผิวหนังหรือเก็บจากภายในช่องหู นำมาตรวจภายใต้กล้องจุลทรรศน์แสงสว่างบนสไลด์กระจกที่หยดด้วย

liquid paraffin จากนั้นนำไปเปรียบเทียบกับ key สำหรับจำแนกชนิด ชนิดของตัวไมท์โดย Whitlock (1960), Bronswijk และ Kreek (1976) และ key สำหรับจำแนกชนิดของตัวหมัดโดย Soulsby (1968)

ผล

ในการสำรวจครั้งนี้สามารถตรวจพบปรสิตนอกร่างกายจำนวน 4 ชนิด ได้แก่ ตัวไมท์ 3 ชนิด และหมัด 1 ชนิด คือ

ตัวไมท์ในช่องหูคือ *Psoroptes cuniculi* (plate ที่ 1 รูป A และ B) พบในกระต่ายจำนวน 43 ตัว คิดเป็น 71.67%

ตัวไมท์ที่ผิวหนังคือ *Sarcoptes scabiei* (plate ที่ 1 รูป C) ร่วมอยู่กับ *Cheyletiella parasitovorax* (plate ที่ 2 รูป A ถึง D) พบในกระต่ายเพียง 1 ตัว คิดเป็น 1.67%

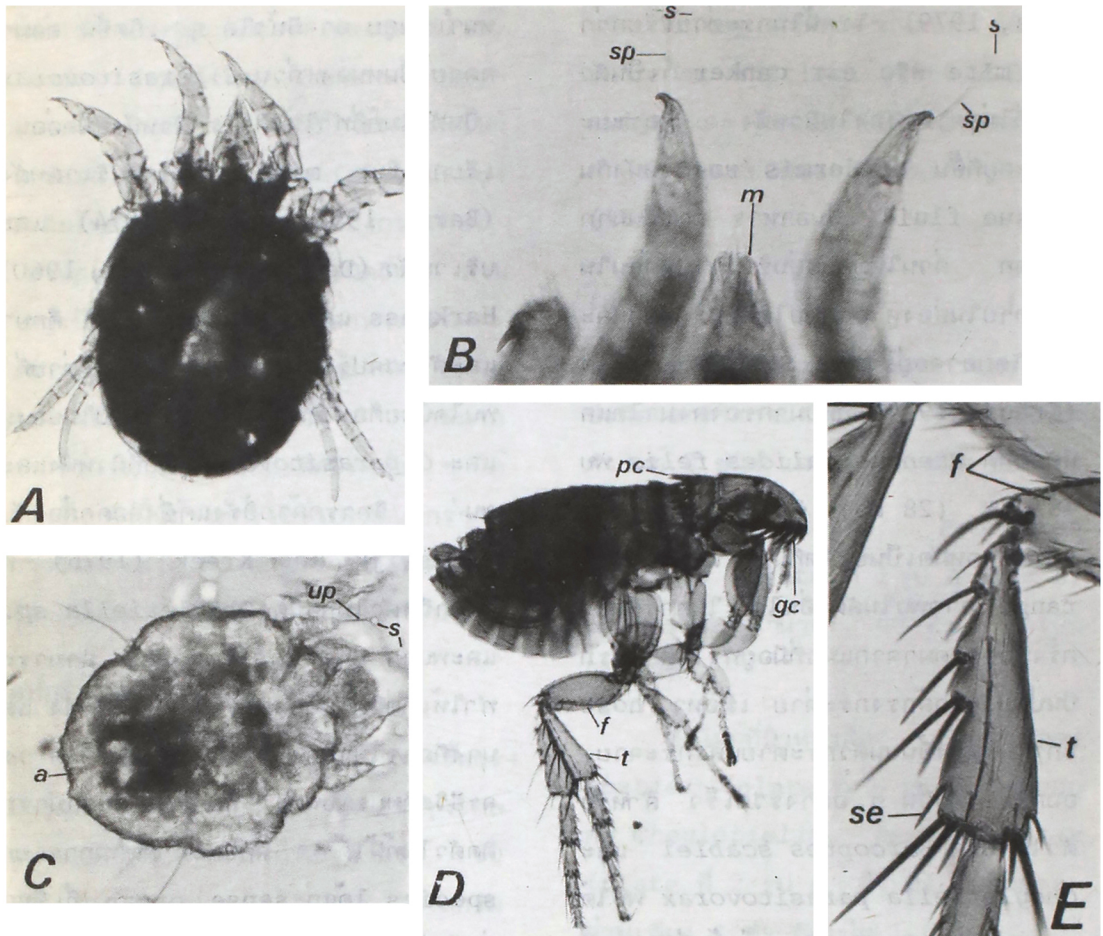
หมัดคือ *Ctenocephalides felis* (plate ที่ 1 รูป D และ E) พบในกระต่ายจำนวน 28 ตัว คิดเป็น 46.67%

วิจารณ์

ปรสิตนอกร่างกายที่ตรวจพบส่วนใหญ่ได้แก่ตัวไมท์ชนิด *Psoroptes cuniculi* พบได้มากที่สุดถึง 71.67% (43 ตัว) ทั้งหมดพบจากวิธีการในช่องหู เคยมีรายงานในประเทศไทยและต่างประเทศว่าเป็นตัวไมท์ที่พบบ่อยมากในช่องหู (วิจิตร, 2523 ; Flynn, 1973; Kraus, 1974;

Harkness และ Wagner, 1977; Harkness, 1979) โรคนี้ในกระต่ายเรียกว่า ear mite หรือ ear canker เป็นตัวไรท์ที่ไม่ขุดโพรงลงในผิวหนัง ทุกกระยะเกาะอยู่ที่ชั้น epidermis ของผิวหนังกิน tissue fluid เป็นอาหาร ถ้าเป็นมากหูจะตก ส่วนใหญ่พบอยู่บริเวณใบหูด้านในและภายในช่องหู อาจพบได้ที่หน้า คอและขา โดยอาจอยู่ร่วมกับ *S.scabiei* ได้ (Kraus, 1974) ที่พบมากรองลงมาได้แก่หมัดชนิด *Ctenocephalides felis* พบ 46.67% (28 ตัว) ซึ่งเป็นหมัดของแมวเนื่องจากหมัดเป็นปรสิตที่มี wide-host range อาจพบในสัตว์อื่นได้ ในการศึกษาครั้งนี้อาจติดมาจากแมวที่มีอยู่ทั่วไปสามารถปีนป่ายอยู่ใกล้กรงกระต่าย เมื่อหา host เก่าไม่ได้จึงขึ้นบนตัวกระต่ายและกระจายออกไปยังตัวอื่น ๆ อย่างรวดเร็ว สำหรับตัวไรท์ชนิด *Sarcoptes scabiei* และ *Cheyletiella parasitovorax* พบได้จากกระต่ายเพียงตัวเดียวเท่านั้นที่มีวิธีการที่ผิวหนัง คิดเป็น 1.67% ตัวไรท์ทั้งสองชนิดพบอยู่ในวิธีการเดียวกันบริเวณขอบใบหูด้านนอก *S.scabiei* เป็นตัวไรท์ที่รู้จักเป็นอย่างดีเป็นสาเหตุของโรคซีเรื้อน sarcoptic mange ในสัตว์หลายชนิด เป็นตัวไรท์ที่ขุดโพรงลงในผิวหนัง ทำให้เกิดการอักเสบในบริเวณนั้น พบที่จมูกและริมฝีปากก่อน จากนั้นอาจกระจายไปยังบริเวณตาหัวแก้ม ใบหูด้านนอก ฯลฯ อาจพบร่วมอยู่กับ *P. cuniculi* ได้ (Kraus, 1974) สัตว์ที่เป็นโรคจะคันโดยถูกกับพื้นหรือผนัง ขี้ขากาบริเวณอีกเล่าบนนั้น ทำให้เชื้อกระจาย

ไปได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ขนร่วงผิวหนังหนาเป็นขุย อาจมีน้ำใส ๆ เกิดขึ้น ต่อมากลายเป็นหนอง ส่วน *C.parasitovorax* เป็นตัวไรท์ที่ทำให้เกิดโรคผิวหนังชนิดอ่อนเรียก fur mite พบได้ทั้งบริเวณหลัง (Barr, 1955; Kraus, 1974) และบริเวณหัว (Deoras และ Patel, 1960) Harkness และ Wagner (1977) ศึกษาและสำรวจปรสิตนอกร่างกายในกระต่ายที่พบได้บ่อยคือ *P.cuniculi* พบในช่องหูและ *C.parasitovorax* พบที่ผิวหนังและขน วิธีการคล้ายซีรังแคซึ่งสอดคล้องกับ Bronswijk และ Kreek (1976) ที่ศึกษาถึงตัวไรท์ชนิด *Cheyletiella* sp. และพบว่า *C.parasitivorax* สามารถทำให้เกิดอาการคล้ายซีรังแคบริเวณหลัง แต่บางทีอาจไม่แสดงอาการให้เห็นเลยก็ได้ วงจรชีวิตสมบูรณ์บนตัว host คนสามารถติดตัวไรท์นี้ได้ ลักษณะสำคัญในการแยก species ได้แก่ sense organ ที่เรียกว่า solenidion บนปล้อง genu ในขาคู่แรก คือถ้าเป็น *C.parasitovorax* รูปร่างของ solenidion จะมีลักษณะกลม (globose) ถ้าเป็น species อื่นจะเป็นรูปหัวใจหรือรูป cone ในตัวเต็มวัยลักษณะ solenidion ของ *C.parasitovorax* ที่ตรวจพบ ในครั้งนี้แสดงไว้ใน plate ที่ 2 รูป C และ D ถึงแม้ว่าเป็นรายงานแรกที่ตรวจพบ *C.parasitovorax* ในกระต่ายก็ตาม แต่เชื่อว่าคงมีตัวไรท์นี้อยู่ตามชนและผิวหนังของกระต่ายทั่วไป แต่เนื่องจากสัตว์ไม่แสดงอาการให้เห็นหรือเป็นเพียงอย่างอ่อนจึงเป็นการยากที่จะทราบและตรวจพบได้

- PLATE 1 A. *Psoroptes cuniculi* (x 90)
 B. *P.cuniculi* (x 470)
 m = mouthpart, s = sucker, sp = segmented pedicel
 C. *Sarcoptes scabiei* (x 240)
 s = sucker, up = unsegmented pedicel, a = anus
 D. *Ctenocephalides felis* (x 36)
 gc = genal comb, pc = pronotal comb, f = femur, t = tibia
 E. *C.felis* (x 90)
 se = seta-species key, f = femur, t = tibia

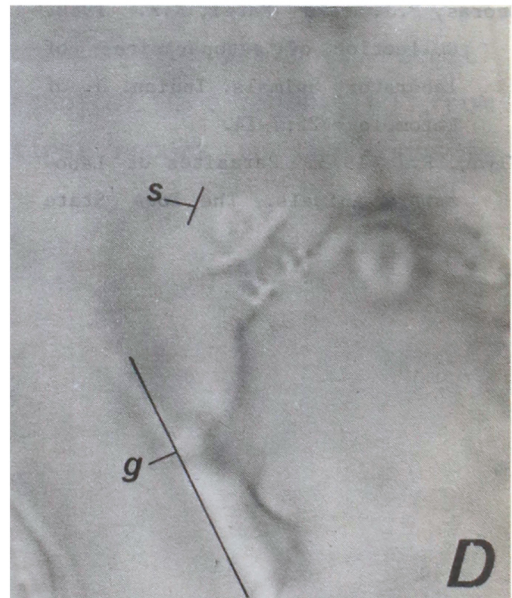
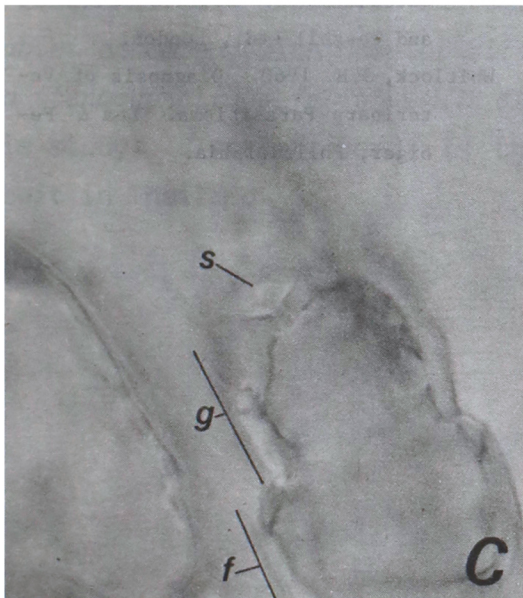
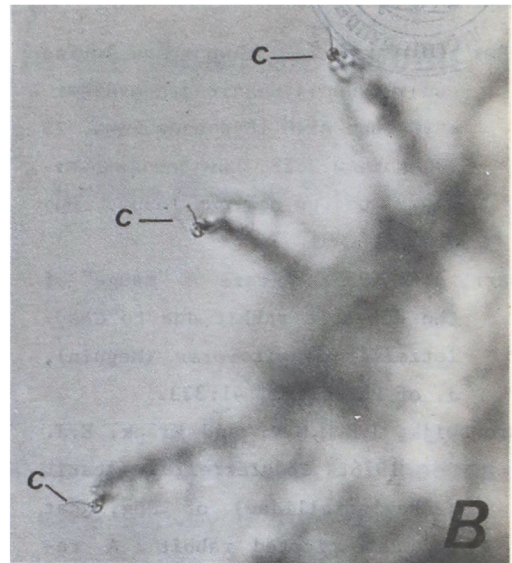
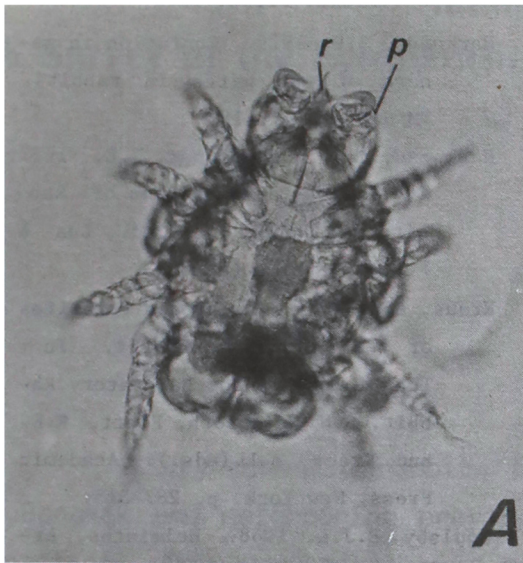

PLATE 2 *Cheyletiella parasitovorax*

- A. (x 180) r = rostrum, p = palpus terminates in prominent hook (palpal claw)
- B. (x 360) c = comblike setae
- C. (x 1180) s = solenidion (sense organ), g = genu, f = femur
- D. (x 2360) s = solenidion, g = genu

เอกสารอ้างอิง

- วิจิตร ลือเพ็ญ. 2523. โรครานูนกระต่าย ในเรื่อง
 ย่อการประชุมทางวิชาการทางเกษตรศาสตร์
 และชีววิทยา ครั้งที่ 18 สาขาสัตวแพทย์, 28
 -30 มกราคม 2523. มหาวิทยาลัยเกษตร-
 ศาสตร์. บางเขน กรุงเทพฯ 10900. หน้า
 32.
- Barr, A.R. 1955. A case of "mange" of
 the domestic rabbit due to *Cheyletiella parasitovorax* (Megnin),
 J. of Parasitol, 41:323.
- Bronswijk, J.E.M.N.V. and Kreek, E.J.
 de. 1976. *Cheyletiella* (Acari.
 : Cheyletiellidae) of dog, cat
 and demesticated rabbit : A re-
 view. J.Med.Ent.13(3):315-327.
- Deoras, P.J. and Patel, K.K. 1960.
 Collection of ectoparasites of
 laboratory animals. Indian. J. of
 Entomology 22:7-14.
- Flynn, R.J. 1973. Parasites of Labo-
 ratory Animals. The Iowa State

University Press, Iowa.

- Harkness, J.E. 1979. Confusion in ge-
 nera of ear mites in rabbits.
 VM/SAC. 74(4):418.
- Harkness, J.E. and Wagner, J.E. 1977.
 The Biology and Medicine of Rab-
 bits and Rodents. 3d.ed., Lea &
 Febiger, Philadelphia.
- Kraus, A.L. 1974. Arthropod Parasites
 of the Laboratory Rabbit. In :
 The Biology of the Laboratory Ra-
 bbit. S.H.Weisbroth, Flatt, R.E.
 and Kraus, A.L.(eds.). Academic
 Press, New York. p. 287-315.
- Soulsby, E.J.L. 1968. Helminths, Ar-
 thropods and Protozoa of Demesti-
 cated Animals. Bailliere, Tindall
 and cassell Ltd., London.
- Whitlock, J.H. 1960. Diagnosis of Ve-
 terinary Parasitisms. Lea & Fe-
 biger, Philadelphia.

Summary

A Survey of the Ectoparasites in the Domestic Rabbit.

Somphop Navephap B.Sc. (Hons.)

*D.V.M. (Hons.)**

Sixty domestic rabbits from markets and rabbit breeders in Bangkok and neighboring provinces were surveyed for the ectoparasites. They were mixed bred and fed on cages. The four genera of ectoparasites, *Psoroptes cuniculi* 71.67% {43 rabbits}, *Sarcoptes scabiei* accompany with *Cheyletiella parasitovorax* 1.67% {1 rabbit} and *Ctenocephalides felis* 46.67% {28 rabbits} were identified from this study. *C.parasitovorax* is the first report in the domestic rabbit in Thailand.

* Faculty of Science, Kasetsart University, Bangkok 10900.